

SLOVENSKI

vestnik

GLASILO SLOVENSKE KOROŠKE

LETNIK VI

CELOVEC, V PETEK, 5. I. 1951

ŠTEV. 1 (370)

Zvezni prezident dr. Karl Renner je umrl

Z naslednjim uradnim obvestilom je zvezna vlada obvestila, da je preminul zvezni prezident dr. Karl Renner:

Zvezni kancler obvešča v imenu avstrijske vlade, da je umrl avstrijski zvezni prezident dr. h. c. dr. Karl Renner v nedeljo, dne 31. decembra 1950, v 81. letu svoje starosti. Žalne svečanosti se bodo začele v petek, dne 5. januarja 1951 v veliki dvorani Novega dunajskega magistrata.

Dva tedna potem, ko je praznoval 80. letnico svojega rojstva, je zvezni prezident dr. Karl Renner v noči od sobote na nedeljo podlegel srčni kapi. Takoj, ko se je raznesla vest, so dospeli v vilo umrlega vsi člani zvezne vlade, zastopniki občine in javnih ustanov, kakor predstavniki vseh na Dunaju akreditiranih držav ter vseh štirih visokih komisarjev. Prezidentovo truplo so prepeljali še na Silvestrovo v prezidentsko pisarno v dvorno palačo, od tam pa v sredo v slavnostno dvorano dunajskega magistrata, kjer so ga položili na mrtvaški oder.

Prezident dr. Karl Renner je bil rojen dne. 14. decembra 1870 v Dolnjih Tarnovcih pri Nikolsburgu na Moravskem kot sin malega kneta. V Nikolsburgu je dovršil gimnazijo in nato univerzo na Dunaju. Leta 1907 je bil izvoljen kot socialdemokratski poslanec v dunajski parlament, kjer si je kmalu osvojil vodilno vlogo v avstrijski socialni demokraciji.

S prezidentom dr. Rennerjem je odšel s političnega prozorišča mož, ki je bil tesno povezan z avstrijsko državno politiko in ji je stal zadnja desetletja na čelu. Po prvi svetovni vojni je bil dr. Karl Renner prvi državni kancler in vodja avstrijske delegacije pri takratnih mirovnih pogajanjih. Nato pa

je bil dalje časa predsednik Narodnega sveta. Po drugi svetovni vojni je bil dr. Renner ponovno državni kancler in s tem drugič tvoril avstrijske republike. Pozneje je bil izvoljen za zveznega prezidenta.

Na svoji politični življenjski poti je doživel razburkane in svet pretresujoče dobe, doživel je propad avstro-ogrske monarhije, ki jo je zaradi njene šovinistične narodnostne politike opozarjal, da brez ureditve tega perečega vprašanja za njo ni rešitve. Na raz-

valinah stare monarhije je dr. Renner videl nastanek novih držav in nova trenja. V politični borbi je bil zvezni predsednik poštenjak in značaj in si je osvojil spoštovanje tudi pri onih, ki z njim niso delili svojega političnega mnenja.

Odkar je šla v svet vest o smrti zveznega prezidenta dr. Karl Rennerja sprejema zvezni kancler dr. Figl ogromno sožalnih izjav in obiskov predstavnikov, ki izražajo sožalje. Iz vse države in vsega sveta prihajajo brzojavne in pismene izraze sožalja. Med predstavniki iz inozemstva je izrazil svoje sožalje tudi pooblaščen minister FLRJ dr. Viktor Repič.

Po vsej državi je zaradi smrti aktivnega zveznega prezidenta dr. Rennerja kot prvega državnega šefa splošno nacionalno žalovanje, ki traja do danes, ko bodo končane pogrebne svečanosti. Danes ob 11. uri se sestane obe zbornici, Narodni in Zvezni svet, k svečani seji, na kateri bo govoril predsednik Narodnega sveta dr. Kunschak.

Na Koroškem je izzvala smrt zveznega prezidenta globoko žalovanje. Deželni zbor, deželna vlada in mestni odbori so imeli žalne seje. Deželni glavar Wedenig sprejema sožalne posete predstavnikov javnega življenja in ustanov in številno pismenih sožalnih izjav iz vseh delov dežele.

Demokratska fronta delovnega ljudstva je poslala na zveznega kanclerja dr. Figla sožalno brzojavko, zaradi zadržanosti predsednika DFRL dr. Petka pa sta posetila deželnega glavarja Wedeniga sekretarja Franjo Ogris in dr. Franci Zwitter in mu izrazila sožalje v imenu Demokratske fronte delovnega ljudstva in vseh slovenskih narodnih organizacij na Koroškem.

Trgovinska pogajanja med Jugoslavijo in Francijo

Tudi Francija namerava slediti ZDA in Veliki Britaniji ter pospešiti trgovinsko izmenjavo z Jugoslavijo, da bi tako posredno pomagala Jugoslaviji iz težav glede prehrane, ki jih je povzročila nenavadna suša. V Parizu se v ta namen pogajajo predstavniki francoskega ministrstva za zunanje zadeve in gospodarskih ministrstev z jugoslovanskimi predstavniki. Jugoslavija želi, da bi se izmenjava s Francijo povečala. Po sporazumu z dne 21. maja 1949 izvažajo Francija v Jugoslavijo predvsem jeklo, izdelke mehanične, farmacevtske in kemične industrije ter tkanine; živeža prav malo. V l. 1949 je Francija prodala Jugoslaviji 10.870.000 ton blaga v vrednosti 1.800.000.000 frankov. V istem času je Jugoslavija izvozila v Francijo za 800 milijonov fr. blaga, predvsem neželeznih kovin, tobaka in lesa. V letu 1950 je bila izmenjava bolj živahna, kar dokazuje okolnost, da je že v prvih šestih mesecih Jugoslavija kupila v Franciji 27.500 ton blaga v vrednosti 1,5 milijarde frankov. V prvem polletju je Jugoslavija izvozila v Francijo za nad eno milijardo blaga. Poleg izvoza živil naj bi se v smislu novih pogajanj povečal tudi izvoz potrošnega blaga in industrijske opreme iz Francije. Hkrati s pogajanjmi trgovinskega značaja se vršijo tudi finančna pogajanja. Še vedno je na dnevnem redu vprašanje odškodnine za francosko imetje, ki je bilo v Jugoslaviji nacionalizirano. Po ameriških vesteh se pogajanja razvijajo ugodno.

Večji dohodki iz gospodarstva krepijo jugoslovansko industrijo

Finančni minister FLRJ Dobrovoje Radosavljevič je pred skupščino utemeljil proračunski osnutek vlade v podrobnostih, ki predvideva v celoti 172,6 milijard dinarjev za izdatke in ravno toliko za dohodke. Poudaril je, da je glavna značilnost novega proračuna v tem, da predvideva povečanje dohodkov iz gospodarstva in znižanje dohodkov iz davkov. Dohodki iz gospodarstva se bodo povečali za 13 odst. in bodo znašali v letu 1951 75,6 odst. vseh dohodkov. To je najlepši znak nadaljnje krepitve jugoslovanske industrije.

Posebna pažnja se v proračunu posveča dohodkom na kapitalno izgradnjo in povečanje življenjske ravni, ki predstavlja tretjino celotnih proračunskih izdatkov, in sicer za 13 odst. več kakor leta 1950. Izdatki za ljudsko zdravje in socialno zavarovanje so se povečali za več kot milijardo dinarjev, to je za 13 odst., za prosveto in kulturo pa za 15,6 odst.; za vojsko predvideva proračun povečanje izdatkov za 3,9 odst., upravni izdatki pa so se zmanjšali za 11,9 odst.

Finančni minister je napovedal tudi reorganizacijo celotne finančne ureditve v Jugoslaviji, ki še vedno sloni na sovjetski državnokapitalistični osnovi, ki pa je potrebna zaradi uvedbe novih oblik v gospodarstvu po predaji podjetij v roke delovnih kolektivov.

Nadalje je poudaril minister tudi veliki pomen zmanjšanja denarnega obtoka, ki nudi izglede za nadaljnjo povišanje vrednosti dinarja.

Slovenski operni pevec angažiran na Dunaju

Mnogoletni član slov. opernega gledališča Slovenec Josip Gostič, ki je bil zadnja leta član zagrebške opere, je nedavno podpisal z upravo dunajske opere angažma za 2 meseca v letošnji in 4 mesece v prihodnji sezoni. Gostič je pred kratkim z velikim uspehom gostoval na dunajski operi in je pel „Era“ na gostovanju Ljubljanske opere v Celovcu.

Narodi nove Jugoslavije želijo živeti samo v miru

Na zasedanju skupščine v zadnjem tednu preteklega leta, ki je obravnavala proračun, je obrazložil proračun za vzdrževanje in oborožitev vojske v letu 1951 maršal Tito in poudaril, da predvideva proračun v to svrhu letos le 300 milijonov dinarjev več, kakor je znašal v te namene proračun v lanskem letu.

Nato je govoril maršal Tito o enotnosti med vojsko in ljudstvom, o izobraževanju častnikov in o moralni in politični enotnosti jugoslovanske armade.

V nadaljevanju svojega ekspezeja je slikal stanje v sosednjih državah in govoril tudi o odnosu do njih. Izjavil je, da ima madžarska vojska trenutno 165.000 vojakov, to je 90 tisoč več, kakor ji dovoljuje mirovna pogodba; bolgarska vojska ima 195.000 mož, to je 129.500 več kakor določeno v mirovni pogodbi; romunska vojska pa ima 300.000 vojakov, medtem ko bi jih smela imeti po mirovni pogodbi samo 130.000.

„Tako je z vojaškimi pripravami naših sosedov“, je dejal maršal Tito. „Zelo zanimivo je vedeti proti komu se oborožujejo, proti komu se, recimo, oborožuje Romunija, ki ima mejo z nami, ali proti komu se oborožujeta Bolgarija in Madžarska, ki izvajata samo proti nam razna obmejna izzivanja, gradita utrdbe in izvajata druge vojaške priprave. Gotovo se ne oborožujejo zaradi nekkih prijateljskih nagibov do naše države. To mora biti jasno slehernemu poštenemu človeku, ki logično misli.“

Od julija 1948 do 19. decembra letos je

bilo 1397 obmejnih incidentov na meji z Madžarsko, Romunijo, Bolgarijo in Albanijo.

Da bi se normaliziralo stanje na mejah s temi državami, je naša vlada poslala konkretne predloge vladam Albanije, Bolgarije, Romunije in Madžarske.

Nato je pokazal vse poskuse jugoslovanske vlade za pomiritev na vzhodnih mejah, ki pa so bile kljub sovjetski „mirovni propagandi“ brezuspešne.

„Kakšno vrednost imajo po vsem tem“, je dejal maršal Tito, „kar smo navedli, različna besedičenja voditeljev teh držav o nekem miru, o boju za mir? Njim pomeni mir: stoj, ne premakni se, počakaj, da te pogoltne. Kakor hitro pa se s tem ne strinjaš in se braniš, si napadalec in si velika nevarnost za Sovjetsko zvezo.“

Dve vrsti miru sta: mir močnejšega ozioroma napadalca, to je mir za vsako ceno, tako imenovani Münchenski mir, na račun zaslužnjega enega naroda ali več narodov z upanjem, da se bo morebitni napadalec s tem zadovoljil; in drugi mir, ki je več ali manj pravičen za vse narode. Prvi mir je samo prevara in samo začasno zatišje, ker na svetu še vedno vlada pravica močnejšega. Pravi in trajni mir pa je lahko samo tisti, za katerega so veliki pripravljeni odpovedati se svojim zahtevam na račun drugih malih narodov. Prvi mir govori o svetovni katastrofi, drugi pa pelje narode k medsebojnemu sodelovanju in blaginji.

Človeštvo ima strahovite izkušnje z mirom za vsako ceno. Fašistični napadalec so nam

v nedavni preteklosti to pokazali v najmočnejši luči. Zato je tudi naš boj za pravični mir tako vztrajen. Zaradi tega smo dosledno proti vsaki napadalnosti, pa naj pride od kapitalističnih ali socialističnih držav. Ena kakor druga napadalnost je zločin nad človeštvom, ker lahko znova pripelje do splošnega svetovnega klanja. Ena kakor druga lahko pripelje do podjarmljenja drugih narodov, do odvzema svobode in do tega, da se vsili lastna volja drugim narodom.

Mir nam je potreben bolj kakor vse, vendar ga sedaj ne bi sprejeli za vsako ceno. Naša armada ne bo nikoli ogrozila nobene sosedne ali kakšne druge države. S tega mesta lahko sporočim vsem našim sosedom: nehaite z vojnimi grožnjami proti naši državi, vrnite se na pot prijateljskega sodelovanja, ne dopustite, da bi bili orožje tuje politike, ki ni socialistična, ampak imperalistična! Narodi nove Jugoslavije ne gojijo proti vam nobenega sovraštva, nimajo proti vam nobenih ozemeljskih zahtev, ampak želijo samo živeti v miru in v mirnem sodelovanju! Ne pustite se zapeljati od zlagane propagande vaših voditeljev, da narodi nove Jugoslavije kujejo zarote proti vam! Ne, mi imamo svoje skrbi, nam je mir prav tako potreben kakor zrak in sonce, mi moramo izpolniti naš petletni plan, mi gradimo socializem, ker želimo, da bi bolje živeli mi in naši prihodni rodovi. Bila bi največja žaloba, če bi se kdo te naše želje razlagal kot našo slabost. Ne, naši narodi so danes bolj enotni kakor so bili kdaj koli prej.“

Jugoslavija proti vsakemu vmešavanju v notranje zadeve drugih držav

Na skupnem zasedanju obeh svetov Ljudske skupščine FLRJ je govoril o zunanji politiki Jugoslavije podpredsednik zvezne vlade in minister za zunanje zadeve Edvard Kardelj.

Uvodoma je izrazil upanje, da ne bo prišlo do nove svetovne vojne katastrofe in da se bo sili organizirane ljudske zavesti posrežilo obvladati vojno nevarnost. Vendar pa je treba videti nevarnosti takšne, kakršne so.

Zunanja politika vlade FLRJ, je dejal tov. Kardelj, izhaja s stališča, da je danes temeljna naloga miroljubnega človeštva ohranitev miru. Dosledno se držeč tega stališča, obsojamo napadalnost in napadalne načrte, kdor koli naj bi jih že koval, in podpiramo ukrepe, ki pomenijo objektivni prispevek k miru, kdor koli bi jih že ustvarjal. Takšno stališče vlade FLRJ ni izraz samo vroče želje narodov Jugoslavije, da v miru gradijo svojo socialistično domovino in da položijo temelje za svojo lepšo bodočnost, temveč se opira tudi na dejstvo, da je v sedanjem razdobju praviloma vsaka napadalna vojna — kdor koli je njen nosilec — zločin zoper napredek človeštva — in da je zato dolžnost naprednih ljudi, da se borijo zoper vsako napadalno vojno.

Nato je Kardelj povdaril, da pomeni nasilno vsiljevanje političnih oblik Sovjetske zveze drugim narodom in državam — ne glede na njihov sedanjí politični in družbeni sistem — prav takšno nasilje nad napredkom, kakor vsaka reakcionarna napadalna akcija. To pa ne velja samo za SZ, ampak za vsako državo, ki bi se lotila „osrečevanja“ drugih narodov s tem, da bi jim z nasiljem vsiljevala svoj politični sistem in svojo gospodstvo. Nobena „vodilna nacija“ na svetu ne more danes trditi o sebi, da nosi na svojih bajonetih svobodo in napredek. Vsaka napadalna vojna v današnjem času, pa naj jo že začne kdor koli, pomeni nasilje nad človeškim napredkom in je protisocialistična. Nobena takšna vojna ne more biti v današnjem času pravična, osvobodilna in napredna. To dejstvo je danes izhodna točka in splošna orientacija jugoslovanske zunanje politike.

V nadaljevanju svojega široko zasnovanega govora je tov. Kardelj podal načela, na katerih sloni zunanja politika Jugoslavije, nato pa je še v strnjeni obliki nakazal smernice za njeno zunanjepolitično prakso. Dejal je:

Dosledno se moramo boriti proti sleherni napadalni vojni, kdor koli bi jo vodil in kdor koli bo jo začel, prav tako pa tudi proti sleherni politiki razdelitve vplivnih področij ali drugih oblik imperialističnega barantanja. Jugoslavija je proti vsem oblikam vmešavanja v notranje zadeve posameznih držav in proti vsem poskusom, da bi se osvobodilna napredna gibanja narodov spremenila v politično orodje te ali one velesile. Vztrajno se bomo borili za dobre sosedne odnose s svojimi sosedi, ne glede na to, ali pri vrhovih tam obstoji želja po takih odnosih. Trudili se bomo za vsestransko razvijanje miroljubnega gospodarskega, političnega in kulturnega sodelovanja med narodi in za demokratične odnose med njimi na temelju enakopravnosti in sporazumevanja.

Boriti se moramo za mednarodno gospodarsko pomoč nerazvitim državam ob ugodnih gospodarskih, toda brez političnih pogojev, kajti s tem se bo okrepila njihova neodvisnost, hkrati pa podprl splošni gospodarski napredek človeštva.

Boriti se moramo za okrepitev OZN in za reševanje vseh mednarodnih sporov bodisi z neposrednimi razgovori prizadetih strank, bodisi po OZN.

Boriti se moramo za sporazumevanje med velesilami, vendar ne na podlagi razdelitve vplivnostnih področij, temveč na podlagi spoštovanja Ustanovne listine OZN in pravice slehernega naroda do samoodločbe ter do neodvisne notranje in zunanje politike.

Dajali bomo svoje simpatije in politično podporo narodnoosvobodilnim, demokratičnim in naprednim gibanjem vseh narodov, vendar pa ne takim vodstvom, ki bi postala agentura tuje hegemonistične politike in s tem spremenila osvobodilno gibanje v orožje borbe proti svobodi, neodvisnosti in napredku drugih narodov ter svojega lastnega naroda.

V borbi za svobodo naše neodvisnosti in neovirani notranji razvoj se moramo opirati na miroljubne sile na svetu, prav tako pa se tudi boriti za vsako možno podporo in pomoč naši neodvisnosti, kolikor je taka pomoč v skladu z načeli naše demokratične in socialistične zunanje politike in kolikor ni vezana na nobene politične pogoje, ki bi bili v nasprotju z omenjenimi načeli, in tudi ne na nikake gospodarske pogoje, ki bi pomenili omejevanje gospodarske neodvisnosti Jugoslavije.

Na podlagi takih načel smo vedno poudarjali, da Jugoslavija ne more biti članica ne tega ne onega bloka, da nikogar ne ogroža s svojo vojaško silo in da želimo miroljubno sodelovanje z vsemi državami, ki hočejo sodelovati z nami na enakopravni podlagi. Zato smo javno izjavili, da smo pripravljeni podpisati pakt o nenapadanju in dobrih sosedskih odnosih z vsako od naših sosednjih držav zaradi ohranitve miru v tem delu sveta. Težko bo najti državo in vlado, ki je dala tako veliko dokazov o svoji privrženosti miru in miroljubnemu mednarodnemu sodelovanju, kakor je to storila Jugoslavija.

Odkrito pa moramo reči, je dejal tov. Kardelj, da pri obrambi svoje neodvisnosti ne bomo popuščali niti zaradi pritiska niti zaradi napadalne grožnje. Tudi ne bomo opu-

stili nobenega sredstva in nobene možnosti, ki krepí varnost naše države in povečava njeno obrambno sposobnost. Samo taka Jugoslavija in s tako politiko je lahko zanesljivo oporišče miru in napredka človeštva.

Nato je tov. Kardelj v obširni analizi osvetlil pravi značaj vojne na Koreji in jo označil kot spopad koristi velikih sil na Daljnem vzhodu. Ko je še orisal napore Jugoslavije in njen prispevek v zalaganju za ohranitev miru v okviru OZN, je tov. Kardelj podrobno obravnaval odnose Jugoslavije z inozemstvom. Govoreč o odnosih z Avstrijo, je tov. Kardelj dejal:

„S sosedno republiko Avstrijo se uresničuje čedalje boljše sodelovanje tako na gospodarskem kakor tudi na kulturnem področju. Ako imamo pred očmi stalno izboljševanje odnosov z Avstrijo, kakor tudi to, da brez krivde Avstrije še ni prišlo do sklenitve pogodbe o Avstriji, meni vlada FLRJ, da je mogoče pristopiti k ukinitvi vojnega stanja z Avstrijo in vzpostavljanju rednih diplomatskih odnosov med FLRJ in Zvezno republiko Avstrijo. Vlada FLRJ meni, da bo vzpostavitev rednih diplomatskih odnosov pripomogla k nadaljnjemu razvijanju in utrjevanju prijateljskih odnosov s sosedno Avstrijo, pri čemer sta nedvomno zainteresirani obe državi in za kar nedvomno obstoje vsi potrebni objektivni in subjektivni pogoji.“

Vtisi slovenskih novinarjev o slovenskih šolah na Koroškem

Na dan odhoda slovenskih novinarjev so celovški listi objavili poročilo APA, ki med drugim poroča o obisku dvojezičnih šol naslednje:

Ob zaključku so obiskali dvojezični šoli v Galiciji in Globasnici v velikovškem okraju. Bila jim je dana priložnost, da so prisostvovali pouku na teh šolah in govorili z učenci in učitelji. Temeljiti študij šolskih razmer na južnem Koroškem je slovenske novinarje vidno zadovoljil in so označili ta sistem kot najboljši za dvojezično južno Koroško, ki se ga boljše ni mogoče predstavljati.

V naslednjem ponatiskujemo iz „Ljudske pravice“ v izveščkih članek „V pravi luči“, ki opisuje vtise slovenskih novinarjev ob obisku dvojezičnih šol.

Šolsko vprašanje nas je zanimalo. Še posebej nam je spodbudil zanimanje zanj članek pod naslovom „Ins rechte Licht gerückt“, objavljen na dan našega prihoda v koroškem listu „Die Neue Zeit“, ki je razpravljal o razmerah na Koroškem, zlasti o položaju v šolstvu.

Za ogled dvojezičnih šol nam seveda ne bi bilo treba prevaliti desetine kilometrov, kajti v neposredni okolici Celovca je več šol, v katerih je po uredbi prav tako predpisan dvojezični pouk. No, hoteli so nam pokazati eno najboljših in eno slabših šol in obiskali smo šoli v Galiciji in Globasnici.

V šoli v Galiciji smo obiskali razred učitelja in upravitelja šole Kinzla. Ko je avstrijski novinar pozval učence, naj se tisti dvignejo, ki govorijo doma slovenski, so mnogi takoj vstali, nekatere pa so zadržali vzkliki, češ, da oni ne govorijo slovenski, temveč vindiškarski. Bili so tako zmedeni, da so napol sedeli, napol stali. Ko smo jim na to zbegnato pojasnili, da je pač vindiškarski isto kot slovenski, smo ugotovili, da od 44 učencev govori doma 42 učencev slovenski.

Ob tem primeru sem se zamislil. Kdo je naučil te desetletne otroke, da niso Slovenci, ampak „vindiškari“? Poslušal sem učitelja, kako trdo izgovarja slovenske besede in opazil, s kakšnim trudom je iskal preproste slovenske izraze. Na njegova nerodna vprašanja so otroci le težko odgovarjali. Pogledal sem neki učenki v zvezek za slovenščino. Popisanih je imela šele nekaj strani. Zapazil sem mnogo grobih slovničnih in pravopisnih napak. Samo dve za primer: drugi (!) sklon od pes je napisala — pesu; napisala je tudi stavek: Novi klopuk je lep. Ob primerjavi z drugimi zvezki sem se prepričal, da se učenka ni zmotila, kajti otroci so vse to prepisali s šolske table. Ko sem pozneje slišal, da poučujejo slovenščino tri ure tedensko, vstevši uro petja, kjer pa pojejo tudi nemške pesmi, seveda nisem bil več začuden, po-

sebnost, ko sem bral v zvezkih pravila slovenske slovnice v nemškem jeziku. Tudi verouk se uče učenci v nemškem jeziku.

Otroci so nam ob slovesu še zapeli „Snoč pa dav je slaneč pala“. Lepo, domače in lahko so zapeli. Videlo se je, da so je vajeni od doma. Čutil sem, kako iz srca jim prihaja pesem. Odšel sem s tesnobo v duši.

Slovenski novinarji so želeli, da bi se ustavili tudi v Šinči in Dobrli vesi. Vendar ni bilo mogoče. Oglasili so se v Globasnici, kjer jih je presenetil poleg nemškega tudi tako redek slovenski napis na šoli. V prvem razredu poučuje upravitelj šole Viternik. Na željo novinarjev je začel slovenski pouk. Otroci so živo in preprosto odgovarjali na vprašanja. Novinarji so se prav razveselili teh otročičev, ki so brez sramu z njimi govorili slovenski. Učitelj Viternik poučuje v prvem razredu polovico šolskih ur v slovenščini, polovico pa v nemščini.

Nato smo obiskali tudi višja razreda, v katerih poučuje učitelj Zadnikar in Ševeder.

Učitelj Ševeder je bil v zadregi; zdelo se mi je, da je z nekim notranjim odporom začel slovenski razgovor z učenci, pri katerih sem zopet občutil zapetost in bojazen. Ponašal je z njimi slovnične vaje začne ure, kako se ta ali oni stavek glasi v množini ali ednini. Povedali so mi, da je učitelj Ševeder begunec iz Maribora. Razumel sem.

No, pri učitelju Zadnikarju smo doživeli nov prizor. Prosto je tekkel med njim in učenci razgovor o Prešernu. V šali nam je povedal, da ima med učenci tudi Antona Aškerca. Dvignil se je nasmejan deček, ki se v resnici tako piše, in nam začel veselo pripovedovati v prvi osebi o življenju Antona Aškerca. Ves razred nam je skupno recitiral Aškerčevo pesem „Mejnik“. Z izrednim občutkom in smislom za poudarek so nam recitali.

Na željo avstrijskega novinarja, našega spremljevalca, je začel nato Zadnikar s poukom v nemščini. Spraševal je učence snov iz ure prirodopisa in sicer o celici. Ko je potem avstrijski novinar želel, da bi ponovil isti razgovor v slovenščini, je poskusil, vendar kmalu prišel v zadrego.

Boljšemu učencu, ki bi moral prevajati z nemškega na slovenski jezik, se je takoj zataknilo; ni vedel, kako je slovenski „Zellkern“. Učitelju je bilo nerodno, vendar mu tudi on ni vedel pomagati. Tudi on ni vedel, da je „Zellkern“ — celično jedro, saj se je, kakor je pojasnil, na učiteljsko učil slovenščine samo kot jezika, medtem so je vse ostale predmete poslušal v nemščini.

(Nadaljevanje na 3. strani)

Petletni plan podaljšan za eno leto

V svojem poročilu pred skupščino je predsednik gospodarskega sveta vlade FLRJ Boris Kidrič podal točen pregled o uspehih petletke in izjavil, da je celotna proizvodnja v jugoslovanski industriji narasla v zadnjem letu za 8,9 odst. v primeri z letom 1949. Ko je nakazal porast proizvodov v posameznih panogah, je dejal, da prav povečanje industrijske proizvodnje kaže, da je polet industrializacije Jugoslavije tako močan, da niso mogli nanj škodljivo vplivati niti letošnji neugodni gospodarski pogoji. Ko je v nadaljevanju svojega izvajanja pokazal še na silne težkoče, ki jih je povzročila predvsem v kmetijski proizvodnji lanska suša in omejen ogromne investicije, je dejal:

Kakor sem poudaril, smo v kapacitetah dosegli najmanj 95 odst. splošnega obsega industrijske in rudarske proizvodnje, ki jo določa petletni plan. Torej lahko potrdim tudi danes, kakor sem to poudaril lani, da bomo v kapacitetah konec leta 1951 dosegli in presegli obseg, določen po petletnem planu. Iz dejstva, da smo že izpolnili za 224 milijard dinarjev investicij, ki jih določa petletni plan v višini 278 milijard dinarjev, in da z druge strani v zadnjih dveh letih izpolnjujemo povprečno po 70 milijard investicij, nadalje sledi, da bomo konec leta 1951 dosegli in presegli splošni obseg investicij, določenih v petletnem planu.

Na drugi strani nam kljub težkim okolnostim v tem letu ne bi bilo treba ničesar spreminjati, niti v strateškem, niti tehničnem razporedu borbe za petletni plan. Toda kakor sem že omenil, stojimo občutno slabše v izboru. Medtem, ko smo po obsegu dosegli 95 odst. tiste industrijske kapacitete, ki jo določa petletni plan, pa smo konec tega leta po izboru, določenemu v petletnem planu, dosegli nekaj nad 72 odst.

Odkod to nesorazmerje med splošnim obsegom in izborom? To izvira predvsem iz dejstva, da smo bili v borbi za petletni plan prisiljeni nasloniti se skoraj popolnoma na lastne sile. Zaradi tega smo v posameznih proizvodih in skupinah, kjer lahko s lastnimi silami korakamo naprej presegli petl. plan medtem ko v drugih izbirah in panogah, kjer smo prisiljeni na uvoz za kapitalno graditev, še vedno občutno zaostajamo. To je glavno pojasnilo za nesorazmerje med doseženim obsegom in izborom. To nesorazmerje je povečano še z dvema činiteljima: prvič z dejstvom, da zaradi suše nismo mogli uresničiti načrtanega izvoza, s tem pa tudi ne planiranega uvoza kapitalnih naprav, in drugič z dejstvom, da pričakovana posojila še vedno niso uresničena v zadostni višini.

Iz tega izhaja, da bomo do konca leta 1951 izpolnili petletni plan po obsegu investicij in kapacitet, da ga pa zaradi omenjenih vzrokov — torej zaradi činiteljev, ki so bili in so še izven naših moči — ne bomo mogli izpolniti po izboru in po praktični izrabi kapacitet. Zaradi tega predlagam v imenu Zvezne vlade, naj ta skupščina izglasuje podaljšanje petletnega plana za eno leto.

Naši sovražniki nas lahko zaradi tega enoletnega podaljšanja obrekujejo, kolikor le hočejo. To jim lahko mirno prepustimo. Okoliščina, da v tako težkih razmerah gospodarske blokade in tako sušnega leta, kakor je bilo to, napetega mednarodnega položaja itd. odlagamo to velikansko nalogo samo za eno leto, prav gotovo dokazuje, da je linija našega vodstva in naše države popolnoma pravilna, da je naše gospodarstvo pokazalo velikansko življenjsko silo, da se nismo prav v ničemer bistveno zaleteli in da so cilji, ki si jih je pod vodstvom naše Partije in tovariša Tita zastavila naša država, dosegljivi.

Osnovna šola Reka—Pohorje druga najboljša šola v Sloveniji

Poročali smo že, da so bile nedavno nagrajene v Jugoslaviji najboljše šole in najboljši učitelji ter vzgojitelji v predšolskih ustanovah. V Sloveniji je bila nagrada 100.000 dinarjev podeljena za osnovno šolo na Jezerškem, o kateri smo že obširneje pisali in osnovno šolo Reka — Pohorje v mariborski oblasti.

Osnovna šola Reka—Pohorje je na enem izmed najbolj težavnih terenov, saj se njeno področje razteza po samih pohorskih hribih. Šolo vodi po požrtvovalna učitelja Vinko Šnuderl in Pliberšek. Ta šola bi prav za prav morala imeti štiri učitelje, kljub temu pa sta Šnuderl in Pliberšek dosegla odlične uspehe pri vzgoji otrok

Vtisi slovenskih novinarjev o slovenskih šolah na Koroškem

(Nadaljevanje z 2. strani)

Na koncu so otroci zopet zapeli slovensko pesem. Zapeli so „N'nav čez izaro“. Polnega dosedanjih občutij in doživetij me je ta pesem pretresla. Nekaterim izmed nas so prišle solze v oči. Z učiteljema Viternikom in Zadnikarjem in z otroci, ki so imeli prav tedaj odmor, smo se nato skupno slikali pred šolo — na nepozaben spomin.

Naslednji dan smo že na poti čez mejo brali v listu „Die Neue Zeit“ kratko poročilo z obiska Galicije in Globasnice. List je poročal — in pozneje z njim tudi druga koroška list „Volkszeitung“, da smo bili nad obiskom zelo zadovoljni in navdušeni.

Da, navdušila nas je slovenska pesem otrok, navdušil mali Aškerc, navdušila preprosta domača beseda otrok v Globasnici. Toda hkrati je bilo v nas več grenkobe in trpkosti. Solze ob pesmi „N'nav čez izaro“ so nas pekle. Pogledali smo resnici v obraz...

Kaj poreko avstrijski novinarji na besede učitelja Viternika, ki je odgovoril njihovemu tovarišu na vprašanje, ali ne bi bilo bolje, da bi ustanovili na Koroškem posebne slovenske in posebne nemške šole: Ne! Staršem, ki bi poslali otroke v slovenske šole, bi se lahko zgodilo, da bi jih delodajalci naslednjega dne odpustili, češ da imajo preveč delovnih moči. — Ob tem odgovoru sem začutil, kako prazna je tako imenovana pravica staršev, da odločajo o šolanju svojega otroka, če nimajo zagotovljene pravice do kruha in gospodarskega razvoja.

Kako naj slovenska mati zaupa otroka učitelju švedru, ki čuti mržnjo do slovenskega naroda, ali Kinzlu, ki uči njene otroke, da so „vindišarji“?

Morda bo kdo rekel, da so taki učitelji izjeme. Toda — če so taki učitelji v Globasnici, ki nam je bila postavljena za vzor, kot ena med najboljšimi dvojezičnimi šolami, potem človek s strahom pomisli, kako je šele drugod. Tudi Galicija namreč ni najslabša. Pripovedovali so nam, da je še veliko šol slabših kot v Galiciji.

Slišali smo tudi, da se uredba o dvojezičnem pouku na nekaterih šolah sploh ne izvaja, češ da ni dovolj slovenskih učiteljev. Možno je tako. Toda tembolj je potem nerazumljivo, da še ni bila uslišana znana zahteva koroških Slovencev po slovenskem učiteljsku in gimnaziju. — Potem tudi učitelj ne bi bil več v zadregi — tako kot je bil Zadnikar, ko bi razlagal realne predmete v slovenskem jeziku, in „Zellkern“ bi mu ne delal več preglavice.

Trda je resnica. Toda le ob njenem spoznanju bodo lahko sledila dejanja, ki naj izboljšajo položaj našega življa onstran Karavank. Mislim, da besede pripravljenosti, ki sem jih tako pogosto slišal na Koroškem, niso bile izrečene tjavdan.

JAKOB SKET: TURKI NA KOROŠKEM

Žalostno je vzhajalo sonce. Megla je ob reki Dravi legla na Rožno dolino. Zavila je tudi gradišče in Podgrad v siv plašč. Jutro je bilo vlažno in temno. Marsikdo je še mogel tedaj v prvem svitu rešiti sebe in svoje domače na Gradišče ali pa v tabor pri cerkvi sv. Jakoba. Kresovi so bili že ugasnili in skrivnostna tišina je vladala po dolini.

Mirko je do jutra s svojimi tovariši čuval vhod na Gradišče. Hotel je sam videti, kdo vse pride pod njegovo varstvo in povelje v tabor. Vestno je pogledal vsakemu v obraz, kdor se je približal vratom. Le zanesljive ljudi je spuščal v tabor.

„Dobro, da je jutro megleno,“ spregovori Mirko, ko se jame daniti. „Sedaj se bo mogel še marsikdo rešiti. Glej, Stefan, tamle jih prihaja še cela kopa, moških in žensk. Ti ljudje so iz Sveč. Imajo pač daleč sem do Gradišča, zato jih prihajajo tako pozno.“

Izgovorivši, da prihajajočim znamenje, naj se podvzajajo. Zakaj takoj, ko pojde poročilo, da se bliža sovražnik, misli zapreti vrata in potem ne more nihče več v tabor.

V tem trenutku pribeži četa, ki je bila na straži ob cesti, proti Gradišču in zadirja v tabor. Vrata se nato zapro in zavarujejo. Močne straže se razpostavijo in vse se pripravi na krvav boj z ljutim sovražnikom.

Pol ure pozneje so turške čete že naskakovale trdno zidovje od vseh strani. A ves njihov trud je bil zastoj. Rožanje so bili hrabri in vztrajni. Vsak napad so kruto odbi-

jali. Mnogo turkov se je smrtno zadetih zgrudilo na tla.

Tudi ponoči ni bilo miru. Sovražnik je skušal na vso moč polastiti se v kratkem Gradišču. Pobiti je hotel posadko ter si prisvojiti ves plen v taboru. Po lestvicah so skušali priti preko zidovja na grad. Toda na vseh krajih je bilo toliko oboroženih kmetov razpostavljenih, da so krepko odbili vsak poskus in napad.

Zdaj so kakor skale veliko kamenje valili na približujočega se sovražnika.

Tam so zatočili dolgo in debelo tramovje na Turka, da je zlomilo mnogim roke in potrgalo noge. Tu so zopet vlivali vrelo smolo in krop na krivolčnike, ko so jeli podkopavati zidovje.

Tri dni in, tri noči so se neprenehoma branili Rožanje. Turki niso imeli nikakega uspeha niti na Gradišču niti pri cerkvi sv. Jakoba. Izgubili so že mnogo ljudi. Obupali so celo, da bi se mogli v kratkem polastiti kristjanskih taborov.

Naslednje noči se je vnel na krajih okoli zidovja hud boj. Turki so z vso močjo naskakovali zidovje. Nekateri so metali zastrupljene paščice na kristjane v tabor. Drugi so prislanjali lestvice ob zid, da splezajo v grad, ali pa so podkopavali zidovje, da si napravijo vhod.

A ves trud in napor ni mogel pridobiti sovražniku Gradišča; zakaj kristjani so se hrabro in vztrajno branili.

Mirko in njegov prijatelj Stefan sta bila na najnevarnejšem kraju. Bojevala sta se kakor ljuta leva. Puščice so švigale mimo njiju, toda nista se brigala za turško orožje.

Marsikateri se je že smrtno zadet zgrudil blizu njiju na tla. Bati sta se jela, da proderejo Turki kmalu skozi zidovje na Gradišče. Zakaj na več krajih so ga že bili podkopali in tam pa tam se je jelo udirati. A veliki pogum in neustrašljiva Mirkotova hrabrost je pognala zopet sovražnika nazaj iz predora v šotorišče.

A kakor bi trenil, nastane na gradu, po dvoranah in kletih krik in klic, jok in stok. Strašen bojni hrup se vzdigne zadaj za Mirkotom. V tistem trenutku prileti Strelec ves brez sape k četi ter vzklikne obupano proti Mirku in tovarišem:

„Izdani smo. Sovražnik je prodrl skozi podzemeljski hodnik na Gradišče. Železna vrata so se kar sama odprla. Prve straže so posekali, a potem se je moralo vdati vse... Grad je v turških rokah. Pojdite na pomoč! Rešite nas!“

Mirka preleti groza in strah. Hoče k svojim, a v tem hipu ga napade od zadaj velika turška četa. Zdaj se vname hud boj, mesarsko klanje. Kristjani so bili kmalu premagani, zakaj od vseh strani je prifrul zdaj sovražnik tudi preko zidovja na Gradišče. Za našega kmeta ni bilo več rešitve. Kdor se ni hotel vdati, je moral pri prič umreti.

Mirko se je sprva ljuto branil s svojimi tovariši. Ali v kratkem jih je mnogo popadalo pod krutimi meči in naposled se je zgrudil tudi Mirko, poveljnik, nezavesten na tla. Hud udarec po glavi ga je omamil. Ko pa vidijo kristjanski boritelji, da je njih poveljnik zadet, jim upade pogum in hrabrost. Vdali so se... Na Gradišču je bil sedaj Turek gospodar.

Preden je jela žareti jutranja zora, je bila usoda kristjanov odločena. Vse bogastvo na Gradišču je prišlo Turkom v pest. Ves živež in hrana, težko prihranjeni denar in druge dragocenosti, ki so bile skrite in zakopane po kletih, je vzel sovražnik premaganim kmetom. Plen je bil velik.

Ljudje pa so prišli vsi brez izjeme, kar jih je še ostalo živih, pod turško oblast in sužnost. Žene in otroke so spravili Turki v svoje šotore in jih tam stražili. Strašno so vpile in jokale uboge, nesrečne ženske. Vile so roke, ruvale si lase, trgale si obupane in zbegane obleke raz prsi, a Turek je ostal kamenitega, nečloveškega srca. Prej bi se bilo trdo jeklo omečilo pod gorkimi solzami ubogih kristjanov, kot bi se ganilo srce krivolčnega sovražnika.

Može in mladeniče pa so zaprli v globoke kleti na Gradišču. Kdor se je le količkal upiral stražnikom, je storil brez usmiljenja konec. Turški meči so ga kar pri prič posekali.

Vsi so bili obsojeni v temno sužnost.

Mirkova Zala, odlomek.

JANEZ VAJKARD VALVAZOR:

PRVI SMUČARJI NA SLOVENSKEM

Kadar zapade v zimskih časih v visokem planinskem svetu debel sneg in pota tako zamete, da ne moreš nikamor, ker se vse vdira pa človek globoko ugreza: tedaj jemljejo ljudje majhne procke, pletene iz tankega šibja, nekatere pač tudi iz motvoza, ter si jih privezujejo na noge. Tako hodijo varno po snegu in se jim ni bati, da bi popustili; bodi sneg še tako mehak in mlad, te široke procke, te drže, da ne ugrezneš. To je znamenita iznajdba.

Ce pa je sneg zamrzel in trd, si privezujejo železne drese, ki jih imenujejo krampeže; ti imajo po šest ostrih konic. Prav tako uporabljajo krampeže tudi poleti, kadar morajo na strme skalnate planine, zakaj brez njih marsikje ni mogoče dalje. Poleg tega poznajo kmetje ponekod na Kranjskem, zlasti pri Turjaku in tam okoli, neki redek izum, kakršnega nisem videl še nikoli v nobeni deželi, namreč, da se spuščajo pozimi, ko leži sneg, po visokem hribovju z neverjetno naglico v dolino. V ta namen jemljejo po dve leseni deščici, četrta palca debelih, pol čevlja širokih in približno pet čevljev dolgih. Sprejaj sta deščici ukrivljeni in navzgor zavijani. Na sredi je usnat jermen,

da se vtikajo noge vanj, na vsako nogo se pritrjuje po ena taka deščica. K temu ima kmet še čvrsto gorjačo v rokah; to si nastavi pod pazduho pa se drži ob njo močno nazaj, da mu je za oporo in krmilo, in tako se drži, lahko bi zapisal tudi smuka ali leti po najbolj strmih pobočju. Zakaj v tem ko stoji na deščici in se prav trdno, da, z vso močjo naslanja na gorjačo, jo reže tako urno navzdol, da presega do malega vsako domišljijo in v hitrosti nič ne zaostaja za tistimi, ki se na Holandskem z drsalkami prepeljavajo po ledu. Vsak trenutek se utegne izogniti vsemu, kar mu je na poti, bodi že drevo ali skala, bodi kaj drugega takega. noben hrib mu ni prestrm, nobeden z drevjem tako gosto porasel, da se ne bi mogel na ta način drkati po njem. Zakaj kjerkoli mu stoji kaka ovira na poti, povsod je kos svoj smuk po kačje kljukati in vijugati. Če pa je pot povsem prosta, nezarasla in brez opotike, se drevi lepo naravnost, in sicer venomer tako stoji in navzad oprt ob gorjačo: te se drži možak s tako silo in močjo, tako čvrsto in trdo, ko da bi ne imel nobenega uda in nobenega sklepa.

Slava vojvodine Krajske I-IV. 1689 odlomek.

Ksaver Meško:

NA POLJANI

3. Nadaljevanje

Zapustil je dom z lahkim srcem in šel. Krojaštva se je šel učiti. A ni šel k mojstru v sosedno vas, tudi dol v trg ne, v mesto se je šel učiti. Dom mu je bil prevsakdanji, prenzika njegova znanost, ne vredna spoštovanja.

A glej, komaj je stopila noga na tuja tla, se mu je zganilo v srcu. Tesnoba se je zbudila v mladi duši, grenka žalost je vstala nenadoma v nji in jo je napolnila vso in je kipela više in više in je privrela gor v oči. Odprl jih je, vlažne od solz, s silo zatajenih, in se je zavzel in se je prestrašil. Kako veliko si je mislil tujino, kako prostrano in prosto, a glej, zdaj je sedel v ozki sobici dan za dnem, od jutra do večera... Domača dolina, kako je prostrana, kako prostorna, kako prosta! Greš po nji dol, greš gor, zankaš, zapoješ, in širijo se prsi od radosti, kipi srce, prosto, veselja polno. A tukaj v tujini ti leži na prsih kakor težak kamen, kakor gora. Duši kakor mučen sen. Zganeš se, strešeš se, da se ga otreseš in ga preženeš, prazen trud, napor brez uspeha! Odprte so oči, nič sna ni v njih, vse sama gola, resnična istina,

tako žalostna, da bi naslonil glavo na prsi in bi zaplakal... Domovina... domovina... Zaiskri se oko v veselju in v radosti, ko pogledaš po domačem dolu, po hribih naokoli, vedno svežih v svoji temnozeleni obleki. A odprti oči tukaj, pogled tujino, Ozko dvorišče je pod oknom, da se komaj obrne v njem dvoje ljudi kvečjemu troje tako suhih, kakor je gospod mojster. Dvorišče brez zelenja, umazano, ves dan polno slabo umitih otrok, kričecih, da boli glava. To je tujina, Florijan, cilj tvojega hrepenenja, objubljenega dežela tvojih sanj. dežela, cedeča se mleka in medu... O domovina...

Vpilo je v srcu, polnem hrepenenja. A da bi se vrnil, ga je bilo sram. Pozneje se ni mogel. Tujina ga je prišla s trdo roko, držala ga je trdno in ga ni izpustila. Prišli so težki časi. Trebalo je bilo iti branit domovino. Pri Piačenci je stal v ognju in pri Krajevem Gradcu. A niso bili najhujši ti dnevi... „Za domovino, tudi za našo vas, za domočo dolino!“ Sladkost je bila v mislih ob vsem trpljenju. Zdelo se mu je, da plačuje domovini, kar je zagrešil na nji.

Niso bili najtežji ti dnevi. Zdrav, nepo-

škodovan se je vrčal iz bojev. A tujina ga je držala še venomer, ni se vrnil tudi zdaj, ko bi se mogel in bi se smel. Slušil je dalje tujini, na morju, kurjač na ladjah, da je videl tem več tujine, cilj mladostnega hrepenenja, na suhem, v fužinah. In česar mu niso vzele divje bitke, ko je stal pred sovražnikom, pripravljen da umre za domovino in popravi tako krivico, storjeni ji v mladostni lahkomiselnosti, in izbriše s tem dolg, nepoplačan še, to mu je vzela tujina. V tuji službi, v fužini, mu je odtrgala roko.

Ubog, pohabljen se je vrnil v domovino. In zdaj mora biti vesel in iz srca hvaležen, da mu daje domovina vsakdanji kruh. Da ni samo breme občini, so mu dali hvaležno službo poštnega in občinskega sela. Ker hodi ves teden mu je pripomogel župnik, da je dobil v cerkvi sedež med kmeti, med posestniki. Tako odpočije vsaj v nedeljo malo. Ker tujina ga je utrudila dodobra delo ga je postaralo, prevare so mu strle nekdanjo čistost in moč.

„Ce kdo, jo poznam jaz. O Bog...“

Globoko dol na prsi mu je zlezla glava med pridigo. Oživele so mu v srcu vse prevare, in polno je bilo srce žalosti in bridkosti in kesanja...

„Resnico govori, a kaj, ko ga ne slušajo.“

Tako kovačica. Tiho, slišno le najbližjim sosedam, je zaihtela v modro ruto.

Petero otrok je rodila in jih vzgojila ob

možu pijancu v trpljenju v solzah. Krepko so rasli ob toploti nene ljubezni. A glej, ko so odrasli, jim je bila brez cene ta ljubezen. Zapustili so njo in domovino in so šli.

„Vse mi je ugrabila tujina!“

Sovražila je to tujino, ki jo je poznala malo, ki pa je morala biti res strašna, še strašnejša nego jo slika župnik.

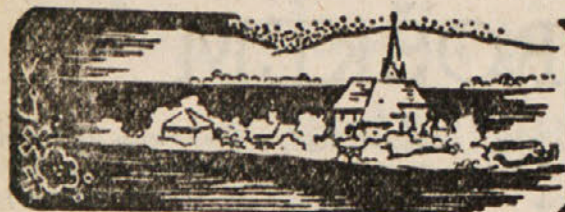
„Vse mi je ugrabila, vse veselje, življenje samo.“

Ostala ji je skoro sama žalost, le malo solnčnega veselja je sijalo v njo. In bala se je še za to, da ji vgasne danes morda, morda jutri. Izkusila je toliko grenkosti, da se je bala celo sreče in je dajala veseljem nadam le majhen prostor v boječih mislih... Zato je plakala tiho pred se...

„Gotova resnica!“

Skrb in strah sta polnila misli vdovine, stoječe za zadnjo klopjo. Bala se je tujine, tiho sovražstvo se je sililo v bojazen. Pet otrok še ima doma, najstarejša je že v službi doli v trgu. Pet, a glej, odrastejo malo in pojdejo drug za drugim. Pozabijo njo, ki jih je ljubila in je trpela za nje kakor nobena mati v vasi, morda še celo kovačica za svoje ne. Odidejo — tujina zaduši njihovo ljubezen, zagrne jo s pozabnostjo in z novo ljubeznijo, ki utihne ob nji povsem ona do matere... Začo sovražijo tujino že sedaj. —

Minilo je opravilo. Mogočen, teman potok se je vsul iz cerkve in se je razlil v večjih in manjših valovih po belih cestah in potih.

Po naši zemlji

BOROVlje

Na Stefanovo smo imeli pri nas lepo uspelo božičnico. Dvorano „Na pošti“ so napolnili mnogoštevilni starši in drugi ljudje s kakimi 60 otroci, ki so jim žarele oči od pričakovanja in ko so videli dobroto, ki so jih pripravile za nje naše boroveljske žene. Pa tudi otroci so z ljubkimi nastopi, deklamacijami, petjem in igrice razveselili sebe in druge, prav posebno še zato, ker so bili nastopi zelo dobri in posrečeni. Boroveljski pevski zbor, pod vodstvom tovariša Špruka, pa je tudi doprinesel svoje in prireditve prijetno izpolnil. Tovariš dr. Mirt Zwitter pa je v kratkem nagovoru spomnil na pomen božične praznika in naglasil, da je božični praznik praznik miru, ki ga mi razumemo z medsebojnim razumevanjem in ljubeznijo, kar je dokaz tudi današnja slovenska božičnica v Borovljah, ko bodo obdarovani potrebni otroci s skromnimi darovi, priskrbljenih iz naših skromnih sredstev, vendar z najboljšo voljo brez razlike strankarske pripadnosti.

Nato so bili otroci obdarovani z darovi, ki so jih bili prav veseli. Vsem, ki so pripomogli k uspehu te prireditve, kakor našim ženam, pevskemu zboru in posebno še sekretarju mestnega odbora DFDL tovarišu Wieserju najlepša hvala!

VABILO

Slovensko prosvetno društvo „Gorjanci“ v Kotmari vesi bo, dne 6. januarja 1951, ob 14. uri igralo v Velinji vesi pri Knaberlno igro:

„VEDEŽEVALKA“

Nastopil bo tudi kotmirski pevski zbor.
Pridite v obilnem številu!

RAZGLAS

Pokrajinski odbor Slovenske kmečke zveze naznanja, da je za 8. januar 1951 sklical nadaljnji

tridnevni sadjarski tečaj za Podjuno

pri Vranku v Veselah

Ta tečaj bo vseboval naslednje:

Pomlajevanje in priprave za precepljanje sadnega drevja,
redčenje in pomlajevanje sadovnjakov,
priprave, škropljenje in načela škropljenja,
sadne bolezni in škodljivci — preparati za njihovo uničevanje,
praktična vzgoja in gospodarsko izkoriščanje kmečkega gozda.

Pričetek tečaja v ponedeljek, 8. januarja 1951 ob 9. uri dopoldne.

HODIŠE

Na Silvestrovo smo imeli posebno slovesen zaključek „starega leta. Tečajnice kuharskega tečaja so nas povabile na svojo razstavo, ki so jo priredile v Narodnem domu. Bila je

Slovenska prosvetna zveza naznanja

Koncert pevskega seksteta iz Radovljice, Slovenija,

V ST. JAKOBU IN ST. JANŽU V ROŽU

V St. Jakobu v Rožu, v nedeljo, dne 6. januarja 1951, ob 14.30 uri v Narodnem domu.

V St. Janžu v Rožu, v nedeljo, dne 7. januarja ob 14. uri pri Tišlerju.

St. Jakobčani in St. Janščani ter okoličani! Ne zamudite lepega užitka, ko se vam nudi priložnost, da boste spet slišali dovršeno slovensko petje.

zares lepa in okusno urejena razstava, ki nam je prikazala razveseljive uspehe večtedenskega pridnega učenja. Iskreno priznanje lahko izrečemo tako marljivi učiteljici tov. Milenki Galobovi, kakor tečajnicam, ki so se zelo potrudile pridobiti znanja zase in prikazati ga v razstavi tudi domačemu občinstvu.

Hkrati pa so nam tečajnice tudi prikazale, da so se poleg strokovnega učenja pridno vadile v petju, s katerim so občinstvo naravnost presenečile na prireditvi, na kateri so sodelovale z domačim SPD na Silvestrovo popoldne. Igralci našega društva pa so uprizorili zelo zabavno smešnico, ki je razvedrila tudi najbolj mračne obraze naših gledalcev. Tamburaši in pevci so zaigrali in zapeli mnogo lepih melodij in pesmi in nas z njimi nekako oškodovali za težave „starega“ leta, ki se je nagibalo h koncu.

Prav zadovoljni smo zapuščali naše kulturno središče in se podali na svoje domove — ali pa še kam drugam, — da pričakamo prihod Novega leta.

IŠČEM UČENCA

za trgovino z mešanim blagom. Nastop takoj. Hrana in stanovanje v hiši.

Učenec mora biti več obih deželnih jezikov.

Renko Anton
Borovlje

ŠMIHEL PRI PLIBERKU

Večkrat se je leta 1950 dvignil zastor odra našega Slovenskega prosvetnega društva „Peca“, pred občinstvom iz Šmihela in okolice, ko so slovenske besede in prosvete željni, v množicah prihajali na naše prireditve. Ne pozabljen nam ostane večer, ko nas je obiskala folklorna skupina iz Ljubljane in pevski zbor iz Trsta.

Tudi ob zaključku leta, na Silvestrovo, ni pozabilo naše društvo, da nas je povabilo že k drugemu nastopu igre „Vrnitev“, ki je na Stefanovo zaradi izbornega igranja vse navdušila. Tudi na Silvestrovo so napolnili mladi in stari Šercerjevo dvorano in tako najlepše prežveli Silvestrov popoldne. Igralci tudi niso razočarali, temveč so pokazali višino svojih igralskih sposobnosti in so nekateri naravnost talenti, ki se vidno od nastopa do nastopa razvijajo.

Po dobrem vtisu, ki jo je igra napravila na vse navzoče, so se potem ljudje in igralci še zadržali pri Šercerju, kjer so v prijateljskem krogu praznovali Silvestrovo.

Z najboljšimi medsebojnimi voščili za novo leto so se razšli na svoje domove. Igralci v krogu svojega Stankota Vautija pa so z novimi načrti za novo leto vstopili v leto 1951.

V nedeljo 7. januarja 1951 bodo že gostovali v Dobri vesi, kjer bodo nastopili tudi šmihelski tamburaši.

Slovensko prosvetno društvo „Peca“ v Šmihelu pri Pliberku bo v nedeljo, dne 7. januarja 1951, ob pol 15. uri gostovalo z igro

„VRNITEV“

v Narodnem domu v Dobri vesi.

Ljubitelji slovenske prosvete pridite!

KOTMARA VES

V nedeljo, dne 7. januarja 1951, ob pol 11. uri bo pri Čimžarju v Kotmari vesi občinski zbor DFDL. Pridite polnoštevilno!

JOHANN NOVAK

mehanični delavnica

Klagenfurt, Feldm.-Conrad-Platz 1
se priporoča za popravila motornih koles in koles.

V trgovini kupite pod ugodnimi pogoji kolesa in nadomestne dele za motorna kolesa.

Novinarji iz Slovenije so se srečali s koroškimi Slovenci

Slovenski novinarji, ki so se mudili nekaj dni na obisku pri avstrijskih novinarjih na Koroškem so odnesli iz našega ozemlja različne in mešane vtise.

„Ljudska pravica“ piše:

Z ene strani se ti je dozdevalo, da si bil v deželi, ki je narodnoosvobodilno vojsko tako bogato obdarila s partizanskimi borci, kot doma, da ti za to pot ni bilo treba prestopiti državne meje. Hiše vasic, razmetane po dolinah ali kot čreda ovac nagnete ob pobočjih gora, so tako podobne našim, tako izrazito gorenjske. Slišiš slovensko govorico, mehko koroško narečje ter ubrano slovensko pesem.

Na drugi strani pa vse nekam tuje, nedostopno, nerazumljivo. Kažipoti v nemškem jeziku, napisi šol, občinskih ali drugih uradov prav tako nemški, nemški pozdrav in nagovor odraslih ljudi vse dotlej, dokler ne vedo, kdo si, kaj si, odkod si. In še bolj otroci, ki ponekod, kakor je to bilo v Borovljah, na poti iz šole ob pogledu na mestno oblečenega tujca na slovenski pozdrav ne najdejo odgovora ter zmedeno in v zadregi odgovarjajo, da ne razumejo.

Odkod ta zadržanost, nenavadna opreznost, da ne rečem plašnost, ki prihaja do izraza zlasti v dvojezičnih krajih, to se pravi predvsem industrijskih, gospodarskih, prometnih in upravnih središčih, medtem ko je ra vasi, ki je bila pred leti tilnik partizanskega gibanja, ni tako močno čutili.

To vprašanje nas je stalno spremljalo v vsak razgovor. Gotovo je, da je to posledica dolgotrajnega pritiska nekdanjih režimov še posebej nacističnega nasilja, in tudi gonje, ki jo vodijo danes proti slovenskemu narodu na Koroškem prenapeteži, pod tem ali onim imenom samozvani „domovini zvesti“. Prav tako je gotovo, da je odvisnost od delodajalcev razlog, ki ga ni moči prezreti.

Vendar so ljudje, ki bi želeli na Koroškem odpraviti zapuščeno preteklost. To so nam pokazali mnogi razgovori, od katerih je marsikateri izzvenel v željo, naj bi Koroška postala most, ki bi povezoval dva naroda, dve sosedni državi.

Zakaj na ozemlju, ker govore doma, med sosedji, v prijateljskem krogu v slovenskem jeziku, kjer s svojimi skromnimi prispevki vzdržujejo domača prosvetna društva, ki ne uživajo pomoči države, samo da bi lahko prisostvovali prireditvam v materinem jeziku, zakaj na ozemlju, ki je uradno proglašeno za dvojezično, v uradnem življenju vlada enojezičnost, velja kot uradni jezik nemški jezik? Zakaj je na šoli, kjer od 44 učencev govori doma v slovenskem jeziku 42, napis „Volksschule“, ne pa tudi „Ljudska šola“?

Zakaj na primer v Loga vesi pri Vrbi, kjer so občinski odborniki dvakrat glasovali ter obakrat z osmimi in tremi vzdržanimi glasovi izglasovali sklep o dvojezičnih napisih, dandanašnji še vedno vise samo nemški napisi? Zakaj...?

Med prvimi je bila vdova mizarjeva. Skrb jo je držala za roko med opraviлом, od zabredel je v vas, ko je bilo le mogoče. Čestokrat je zašel tudi preko na polje, v gozde. Ni iskal samo družbe, moral je videti kaj, nov sosedov voz, nanovo izkopen ali vsaj iztrebljen jarek med travniki, rdeči mak na polju, mravljišče v gozdu. Ko je našel in videl kje ka jnovega, ali vsaj zanimivega zanj, se je vračal z razvnetim licem, z radostnimi očmi. Res je bil čestokrat tepen in lasan zaradi teh pohodov. S solzami v očeh je obljubljal mamici, da ne pojde nikoli več brez njenega dovoljenja. A prišla je priložnost, prišla je skušnjava, in pozabljena je bila obljuba v trenutku.

Rudolf, najstarejši, ki je imel Garbiela posebno rad, se mu je pridružil večkrat, tudi danes. Navrh je imel Rudolf denar, dan poprej je dobil tri krajcarje od starega učitelja Močnika. Hodil mu je po tobak na Gornjo Poljano.

Komaj je pokazal krajcarje Nandetu, je pričel ta že kupčijo. „Nož ti dam zanje.“ Pokazal mu je nož, pipec, lepo rdeč. Ogledovali so ga vsi. Ugajal je. A bili so mnenja, da je vreden kvečjemu dva krajcarja.

„Pa ga pojdi kupit na Gornjo Poljano. Četiri daš zanj.“ „Očitna laž! Tri“, se je vmešal hlapec

med prvimi je bila vdova mizarjeva. Skrb jo je držala za roko med opraviлом, od zabredel je v vas, ko je bilo le mogoče. Čestokrat je zašel tudi preko na polje, v gozde. Ni iskal samo družbe, moral je videti kaj, nov sosedov voz, nanovo izkopen ali vsaj iztrebljen jarek med travniki, rdeči mak na polju, mravljišče v gozdu. Ko je našel in videl kje ka jnovega, ali vsaj zanimivega zanj, se je vračal z razvnetim licem, z radostnimi očmi. Res je bil čestokrat tepen in lasan zaradi teh pohodov. S solzami v očeh je obljubljal mamici, da ne pojde nikoli več brez njenega dovoljenja. A prišla je priložnost, prišla je skušnjava, in pozabljena je bila obljuba v trenutku.

Rudolf, najstarejši, ki je imel Garbiela posebno rad, se mu je pridružil večkrat, tudi danes. Navrh je imel Rudolf denar, dan poprej je dobil tri krajcarje od starega učitelja Močnika. Hodil mu je po tobak na Gornjo Poljano.

Komaj je pokazal krajcarje Nandetu, je pričel ta že kupčijo. „Nož ti dam zanje.“ Pokazal mu je nož, pipec, lepo rdeč. Ogledovali so ga vsi. Ugajal je. A bili so mnenja, da je vreden kvečjemu dva krajcarja.

„Pa ga pojdi kupit na Gornjo Poljano. Četiri daš zanj.“ „Očitna laž! Tri“, se je vmešal hlapec

Tone. Nande ga je pomeril s srditim pogledom.

„Tri za novega,“ je pritrjeval Rudolf.

„A ta je že obrabljen.“

„Obrabljen? Bog v nebesih ve, da sem ga kupil šele pred tednom dni.“

Po dolgem barantanju so se pogodili za dva novca.

„Jih poneseš spet v poštno hranilnico?“

Pikrost in prikrita zavist je zvenela iz vprašanja Tonetovega. Nande se je delal, kakor bi ga ne slišal.

„Koliko imaš že vložnega, fant?“

Nande je zardel. Jezilo ga je, če je govoril kdo o njegovem premoženju.

„Več gotovo nego ti.“

„Seve, ker si skopuh.“

Nande se je vgriznil v ustnice, a je molčal.

Jakob je gledal in poslušal deco in je majal z glavo.

„Odkod ima fant to? Mati je bila tako nežna. O kupčijskem duhu pač ni bilo v nji ne sledu.“

Videl je tujko, ko je umirala v vasi, pri cerkovniku, spominjal se je njene slabosti, in fant mu je bil uganka. Gledal ga je začuden in obenem prijazen.

„Fant, ti postaneš velik bogataš ali velik slepar, da prideš še v ječo ali celo na vislice.“

„Prvo stric!“

Odgovor Nandetov je bil odločen, kakor bi ne bilo o tem ne najmanjšega dvoma. Jakob se je nasmehnil zadovoljno: očitno mu je prijal mali, rdečelični dečko in njegova sigurnost.

Zasmejal se je tudi Tone, a porogljivo in nevoščljivo...

Zunaj pa je padal sneg neprenehoma, tiho, enakomerno in vztrajno.

Florijan, mnogo izvedeni v življenju in v knjigah je sedel ob oknu svoje male izbice in je strmел gor na gore, ovite v snežni metež. Slabo je spal ponoči in loteval se ga je spanec. A glej, zazdelo se mu je nenedoma, da vidi statič na vrhu gore, ovito v dolg, meglen plašč, zimo, držečo z obema rokama velik mrtvaški prt, ki ga stresa, da plaheta nemirno med nebom in zemljo in se poveza na gore in hribe in se spušča dol v doline in ovija ves svet in duši vsak glas pod seboj...

Kaj je bilo deci na tem, da ni sijalo sonce, in da se je razgrinjal beli mrtvaški prt od neba do zemlje? — Dovolj sonca je bilo v njihovih dušah, v njihovih srcih topla pomlad, nič niso čutili, nič slutili o smrti.

Ni bilo deci mnogo na tem, da je sedela mati vdova sključena ob oknu, popirajoč s suhimi rokami glavo, polno skrbi, bolno od skrbi... Dolga bo zima in huda. Odkod vzeti živiz za deco, odkod obleko, odkod drva? Stradati bo treba in trpeti mrz.

(Dalje)

ZVEZNI KANCLER

obvešča v imenu avstrijske vlade,

da je umrl

avstrijski zvezni prezident

dr. h. c. dr. Karl Renner

v nedeljo, dne 31. decembra 1950, v 81. letu svoje starosti.

Žalne svečanosti se bodo začele v petek, dne 5. januarja 1951, ob 13. uri v veliki dvorani

Novega dunajskega magistrata.

Dunaj, dne 1. januarja 1951.

Mal' po Gurah ven...

Ze na stajališčih šte. 11 in 12 avtobusnega kolodvora v Celovcu te zajame topel prijeten val domačnosti, ko stopiš med čakalce in se prepričaš, da „marnjajo“ vsi v naši mehki rožanščini in se v tej tudi vse-povprek iskrijo za naše duševno tako razgibanost ljudstvo (v primerjavi s počasnejšimi sodeželani severno od Gospe Svete) šegavi dvotipi in nedolžne šale. Rožanščina ni več tu le „hišni“, zakotni jezik (Haussprache), na katero stopnjo bi hoteli postaviti mnogi vplivni uradni krogi v deželi našo govorico. Le ta je sama postala tu „pospodojuči“ jezik in skozi vse loge in dabrave, skozi katere se vije iz Celovca, preko Kotmare vasi, Čakorč, Velinje vasi, Bilčovsa, Zgornje vesce, Šent Ilja in Loge vasi do Vrbe avtobus, se odločno in zapovedujoče uveljavlja le naša starodavna, domača slovenska govorica.

Naravnost osmejiš se, če hočeš morebiti kot domačin štruliti se tu z jezikom naših sodeželanov severno od glavnega deželne mesta. Za vzgled naj bi bilo to naše samozavestno, ponosno ljudstvo med Dravo in Vrbskim jezerom mnogim našim rojakom južno od deželne reke, ki mislijo, da se morajo, če potujejo v Celovec in nazaj, pomenjkovati se v po koroških mestih med tujo „gosposko“ običajni govorici.

Zastonj bi iskal tudi kak rasni teoretik med tem v vsem svojem bistvu in po vsej svoji živahni, bistri naravi slovenskim ljudstvom kake rasne „germane“, ki bi upravičevali uporabo tujega jezika. Stokrat prav je imel naš rojak, bivši okrajni glavar na mnogih mestih Slovenije, Kakl, domačin iz Loge vasi, ko mi je včasih razlagal in dokazoval, da je našel na svoji dolgi življenjski poti med ljudstvom vinorodne, sončne Belokrajine, domovine velikega našega pesnika Župančiča med Gorjanci in Kolpo in svojimi ožimi rojaki med Dravo in Vrbo večjo podobnost kakor kjerkoli drugod. —

„Ni se mu čuditi, kako pa naj bi vedel on, ki bere samo lauske cajtinge, povzame počasi in glasno nek Bilčovščan glede Kotmirščana, ki tudi sedi v avtobusu z nami.

„Kaj boš ti, sirota, koj tiho bodil Nam v Kotmari vasi so poslali iz Celovca koledarje in časopise že za leto 1953“, zmagoslavno in smeje odvrne Kotmirščan.

V tem smislu se vršijo besedni dvoboji vseskozi od Celovca do Bilčovsa.

„Boljšo malo pijan kot pa bolan“, poseže končno vmes, menda še nekoliko pod vplivom vsesplošne žganjekuhe razigran Zgornjeveščan. Nek Velinjeveščan pa se spomni, da je danes „Sveti Tomaž“ in da na ta dan dekleta mečejo čevlje proti durim. Po legi namreč, kako čevlji pade, spozna dekle, ke-daj se bo poročila. „Če čevlji pade z nosom proti vratom, se bo dekle omožilo še to leto“, razlaga sopotnik. „Če pa je čevlji obrnjen s peto proti vratom, pa bo moral deklič čakati še delj kot leto dni“. Kaki so vendar izgledi za možitev v primeru, da se je čevlji obrnil počez, pa nisem več razumel. Videl sem samo, da se je ob razložitvi šegavega popotnega tovariša vse smejala.

Koliko je resnice na stvari in če vas zanima, morate vprašati pač že kakega Velinjeveščana ali Bilčovščana.

Blizu 50 gospodarjev in mladincev ter celo nekaj deklet je dospelo na naše poljedelske razgovore, katere sem vodil v občini Bilčovs do Želuč.

Najbolj privlačno mesto je vendar menda le pri „Foltu“, v bilčovski farni vasi, kajti samo tu sem je prispelo nad 30 ljudi. Sicer pa ni čudno.

Nekdanji najaktivnejši bilčovski partizanski „sodelavec“, Folt Kropivnik, si je uredil vsesplošno „kuho žlahtnega žganja“ „Edelbrandweinerzeugung“, stoji zapisano nad vratmi njegove nove hiše) z daleč naokoli znanim brinjevcem (smolijem). Za napravo tega dobiva Folt brinjeve jagode, ki so tako zelo zdravilne in priporočljive za pospešitev izločanja seča (vode), celo iz okolice Trsta. Tudi pošto so uredili v Kropivnikovi hiši.

Seveda, če ne bi zastavili vsega svojega vpliva naš dragi Miklavž Linčej — Rajhman, Rupijevi v Velinje vasi in Brancijevi v Želu-

čah, bi bila brez dvoma udeležba na našem „gospodarskem večeru“ v Bilčovsu pičlejša.

Naravnost osupnjen sem nad izrednimi gospodarskimi izkušnjami Rupijevih, kakoršnih v tem kotu naše ožje domovine nisem vajen, in njihovim sosedom Kobanom. Nič manj ne iznenadi s kmetijsko-strokovnim znanjem nek mizar iz Želuč, Linčijevo drastično-šegavo podajanje gospodarskih izkušenj pa zabava celo sobo. Ko vendar zaplava nad nami večerno tiho zvonjenje, se skloni tovariš Ogris v tako goreči zamaknenosti, da zgrabi z vso silo tudi mene in mi stopijo solze v oči ob spominu na srečnejša otroška leta...

Vedno znova me očara veličasten razgled iz Bilčovsa in Zgornje vesce na dolino onstran Drave in na neštete gore ter razklane skalnate vrhove Karavank.

Kakor Brancijeva užaloščena mati (mož ji je letos oz. lani tragično preminul) tako mi tudi vsa Rupijeva, izredno simpatična in delavna družina ter Sramišnikova stara mati naročajo, da naj zopet pridem. Le to zalotim pri prav strokovnjaškem vezanju loncev. „Treba je šparati“, resnega obraza zatrjuje mati in krpa lonec za loncem v vsej resnosti in spretnosti dalje. Tudi mladi kovač, naš zvesti prijatelj iz Brancje vasi toži, medtem ko pritrjuje konju podkev na nogo, da ljudje nimajo več denarja, da je treba šparati in da ni več zdravega zaslužka. Edino Sramišnik, naš edini narodno zavedni župan na Koroškem in bivši izseljenec kljub boleznem ne utegne tožiti, kajti sedaj, odkar je zapadel sneg, se tare v njegovi hiši „brezposelnih“ in drugih več ali manj dobrodošlih gostov — prijateljev letošnje žlahtne, v vročem jesenskem soncu polno dozorele zlate sadne kapljice.

Z vsem svojim dejanjem in nehanjem izpričuje pa menda Sramišnik tudi resničnost nad vrata njegove velike, graščini podobne, v ves gornji Rož zroče hiše napisanega verza:

Ta hiša je moja, pa vendar moja ni
Ta ki za menoj pride, jo tudi zapus
Tretjega bodo nesli od hiše te;
prijatelj, odgovori: čigava hiša je!

Vernik — Kočuški.

Svetovna proizvodnja sladkorja narašča

Iz FAO-poročila o proizvodnji sladkorja posnemamo, da je svetovna proizvodnja (brez Sovjetske zveze) znašala v letu 1949/50 30.4 milijonov ton več kot v letu 1948/49. Za leto 1950/51 pričakujejo nadaljnjo stopnjevanje proizvodnje sladkorja.

Tudi evropska proizvodnja sladkorja je znatno višja od proizvodnje v predvojni letih. Tako n. pr. proizvaja Madžarska za 125 tisoč ton in Italija za 140 tisoč ton več sladkorja kot pa v predvojni letih. Porast proizvodnje se vidi tudi v Jugoslaviji (25 tisoč ton), Rumuniji, Angliji in Danski; Francija, Švedska, Poljska, Češka in Nemčija pa še niso dosegle predvojne povprečja.

...in svetovna proizvodnja žita

FAO-poročilo pravi, da je po dosedanjih poročilih bil letošnji pridelek krušnega žita v eksportnih državah približno enak lanskega pridelku. Pridelek ječmena in ovsa se je povečal. Temu nasproti pa je pridelek kornice manjši, tako da je tudi pridelek krmnih žit skoraj enak lanskega. Zaloge lanskega žita so še v ZDA; boljše letina kakor lani pa je bila v Kanadi in v Argentini.

Pridelek žita v Evropi je bil morebiti nekoliko boljši, kot pa v lanskem letu. Uvoz krušnega žita v Evropo je nižji od lanskega. Posebno krčita uvoz Anglija in Italija. V letu 1948/49 so ZDA izvozile 14 milijonov ton krušnega žita, v letu 1949/50 pa komaj 8.8 milijonov ton.

V zadnjem času cene žita na svetovnih tržiščih niso pokazale posebnih sprememb, vendar je v letu 1951 za pričakovati večja konkurenca. Sprožilo jo bo medsebojno tekmovalstvo izvoznih držav žita za obvladanje tržišč. Močno konkurenco prekoceanskim deželam utegne povzročiti Sovjetska zveza in Podonavske dežele, ko so že letos izvozile 2 milijona ton krmnega žita več kot lani.

Navzlic izobilju žita na svetovnih tržiščih pa na avstrijskih tržiščih z žitom ni za pričakovati zboljšanja, kajti Avstrija vsled pomanjkanja deviz že lani ni bila v stanju uvoziti vsega potrebnega žita in bo tem potrebam v bodoče še težje zadostila.

S poljedelskega predavanja, ki ni bilo predavanje

V Kotmari vesi. Udeležba na naših prireditvah je bila tu vselej prav lepa. Danes vendar vsled snežnega meteža in brozge k napovedanemu poljedelskemu predavanju ni posebnega obiska.

Kljub temu se vsedemo k mizi in se po domače pomenimo o raznih praktičnih izkušnjah.

1. Praktično preizkušena rentabilnost uporabe superfosfata k ajdi

Posestnik Gvažar iz Čahorč pripoveduje: Predlanskem sta ostali v naši zadrugi dve vreči superfosfata. Nikdo ni imel, sredi leta, zanimanje za nje. Spomnil sem se pa takrat, da ste pisali v „Slovenskem vestniku“, da je superfosfat priporočljiv za ajdo. Pa sem si dejal: „Si večkrat po nepotrebnem popil kak glažek, pa naj ga tokrat popije zemlja.“ In res sem vzel superfosfat in ga začel trositi na njivo, na kateri sem potem vsejal dva birnja ajde. Pride sosed in ko vidi kaj delam, se samo z viška in pomilovalno nasmehne ter odide.

Ajda je začela rasti. Pri sosedu je zrastle visoko, pri meni pa je ostala nizka. Začelo me je postajati strah. Pri sosedu je ajda rastla in je — poglela. Pri meni pa je ostala nizka, se je razrastla in je nastavila polno cvetja ter tudi zrnja. Tedaj sem odtrgal na vsaki njivi, na moji in sosedovi, šop ajde ter sem jo nesel pokazat sosedu. „Ali se tudi sedaj smeješ, prijatelj?“ pobaram — S superfosfatom sem pridelal predlanskim — ko je bila letina v splošne slaba — od dveh birnjev 13 birnjev ajde, sosed pa je dobil brez umetnega gnojila od dveh samo štiri birnje pridelka. Letos pa sta mi ob superfosfatu dala 2 birnja 17 birnjev ajde. Uporabo superfosfata k ajdi ne bom nikdar več opustil. (Pripomba pisca: Posestnik Andrej Polcar je lani vsled gnojenja s superfosfatom dobil pri ajdi 16 kratno seme).

Mesto konja — kure!

Imel sem tudi konja, nadaljuje Gvažar, pa sem ga prodal in delam raje s kravami. Zrnce, katero je požrl konj — 3 kg na dan — dam raje kuram. Z izkupičkom za jajca od 35 kur oblečem vse 4 šoloobvezne otroke in krijem vrhu tega še potrebščine. Vsak teden mi prinese dekle po 100 šilingov za jajca iz Celovca. Seveda dajem kuram poleg zrnja tudi krompirja in zelenjave ter razne kuhanske odpadke.

3. Krompir je dal ob apnenem amonijevem solitru več pridelka kot s fosfornokalijskim gnojenjem

Tako je poročal Mirko Čimžar, ki je delal polkuse s salpetrom, katerega mu je dala SKZ v Celovcu. Ker se mi zdi, da sem mu predlanskem celo jaz nasvetoval, da naj krompirju gnoji predvsem le s kalijem in superfosfatom, bi Čimžarjevo izkušnjo v naslednjem raztolmačil:

Predpostavljaj sem, da ima tudi Čimžar, kakor večina malih posestnikov, s hlevskim gnojem zelo „vsiljen“ grunt, zato sem poseben dodatek dragega dušika v obliki salpetra smatral za nepotreben ter sem mu priporočal le uporabo kalijeve soli (krompir je kalijeva rastlina) in superfosfata, katerega naši zemlji povsod manjka. — Čimžarjeva zemlja pa vendarle ni bila preveč s hlevskim gnojem „vsiljena“, ker je reagirala dobro tudi na salpeter. Kjer redno, takorekoč vsako leto gnojimo s superfosfatom ali tomaževo žlindro, je priporočljivo dati na en ha krompirju: 50 vozov (po 5 q) hlevskega gnoja, 200 kg kalijeve soli in 100 kg salpetra. Če pa hočemo krompirju v polni meri postreči, pa mu dajmo na 1 ha: 50 do 60 vozov hlevskega gnoja, 200 do 300 kg kalijeve soli, 200 do 250 kg superfosfata in v enem ali dveh odmerih na glavo po 100 do 150 kg apnenega amonijevega solitra.

4. Proso po rži s solitrom da obilen pridelek.

Posejal sem po rži, zopet pripoveduje Gvažar, 4 kg zatega prosa (Goldhirse). Bilo je precej v plevlu in nikamor ni rastle, pa sem vrgel nanj malo apnenega amonijevega solitra. Soliter je proso tako poglal, da je prerasel plevel (za plevel namreč nisem imel časa) in pridelek je bil izvrsten. Pridelal sem 80 kg prosa.

(Opomba pisca: Vprašanje je, če bodo druga poletja tudi tako dolga topla kot lanske, da bo moglo proso vselej dozoreti. Si

cer pa ni nobena nesreča, če proso ne dozori; vsaj daje odlično krmo!)

5. Krave so ob dolgotrajnem spuščanju na prosto bolj zdrave in dajo več mleka

Hišni gospodar Šmon pa pripoveduje: Spuščal sem lani (na podlagi izkušnje iz Zg. Koroške, ki sem jih bral v „Obvestilih“ in „Slovenskem vestniku“) živino do 2. decembra na prosto. Tudi okna v hlevu sem pustil odprte. Slana je poparila travo, a krave — tudi breje — so se pasle kar naprej. Sosedje so se spogledovali in so kritizirali. Toda moja živina je letos bolj zdrava kot druga leta. Preizkusil sem tudi, da je dala krava, ki že koncem novembra ni šla več na pašo, po 2 do 3 litre mleka manj, kot druge.

6. Zadosti prostega gibanja, rudninskih snovi in prsti dobra obramba proti hromotji (lemi) svinj.

Cim sem se vrnil iz izseljenstva, pripove-

duje ob koncu Gvažar, sem ob svinjaku napravil 12 m dolgo in 12 m široko tekališče za svinje. Svinje spuščam tu celo leto. Počutijo se tako dobro, da v svinjaku niti žreti ne marajo več. V najhujšem dežju jih moram krmiti na prostem. Živali so izredno zdrave.

Lani so začele pri sosedu bolehati svinje. Mislim, da je rdečica. Poklicali so mojo ženo, da je pomagala delati obkladke. Ker vse skupaj ni pomagalo, so poklicali živinozdravnika in ta je ugotovil — lemo. Strahu moje žene, ki doma vse sama dela pri svinjaku, si ne morete predstavljati. In vendar: Pri sosedu so vzeli vse prašiče pri meni ni zbolel niti eden, ker sem pač uvedel naravno rejo svinj v tekališču, kjer so si lahko zmirno po mili volji poiskale same vse potrebne rudninske in zdravilne snovi v zemlji.

Vernik

Pujski, moje edino veselje!

Kako tesno je povezana kmečka žena — gospodanja s svojim delom, z vsemi živimi sestavinami kmetiji! Vsakdanja skrb in briga za dobrobit družine in živine ji postane čestokrat druga bit, in snov ter skrb mnogih njenih neprespanih noči postanejo čestokrat snov njene tihe, a velike ljubezni.

Da, težko je življenje kmečke gospodinje! Tako težko, da bi omagal pod njegovo težo marsikateri gospodar, marsikateri resnični ali namišljeni junak — možak.

Razvrane povojne razmere obmejnega narodnega boja so l. 1920 razdejale naš dom. Oče je moral zaradi tega prezgodaj v grob, otroci pa smo šli ali morali oditi po svetu. Mati, gospodinja, vedno tako tesno povezana s kmetijo in z vsem, kar to obdaja in sestavlja, je ostala sama na stara leta.

Ko se vrnem nekoč, utrujen od dolgih, nestalnih romanj v tujini, spet domov, mi mati v tihi večerni uri zaupa: „France, edino veselje, ki mi je še ostalo, so pujski.“

Ob tem priznanju mi stopi pred oči vsa nekdanja skrb in ljubezen matere do pujskov in prašičereje. Kadar koli je prišla kak sosed — gospodinja na obisk, je višek ali glavno snov obiska tvoril ogled pujskov ter svinjakov. In v poslovlne besede gospodinje — sosed se je vedno vpletala tudi ugotovitev in priznanje glede lepo rejenih pujskov.

Vsled celotno spremenjenih gospodarskih razmer zadnjega desetletja tudi med kmečkimi ženami, žal, ni več nekdanje ljubezni do svinje in prašičereje. Življenje se je zmaterializiralo in postalo povsem računsko in preračunano tu in tam glede prašičereje tudi v kraljestvu kmečke gospodinje. Marsikatera kmečka gospodinja je že v nekoliko kratkovidni preračunljivosti čisto opustila v zimski in zgodnji spomladanski dobi rejo svinj ter svinje raje kupi na sejmu spomladi kot mlade, nebogljenе in bog ve od kod in kako vzrejene pujske. Če ti potem ne kažejo pravega rejskega uspeha in če mogoče sosedna kočarica vzredi in zdeboli prav reklamno debelega „orjaka“, nastane čestokrat zavist in razni izgovori, češ sosed — bajtar ali „rejec

malih živali“ je pač marljivo iskal po polju, ne upošteva preveč točno meje med sosedi, razna zelena in tečna krmila.

Vendar, glej, gospodinja! Res povzroča reja pujskov v pozni zimski dobi mnogo dela, za katero zaradi zaposlitve domače kmečke mladine v tovarnah nimaš prav zanesljive delovne moči. Tudi nimaš odvisnega mleka, katerega je komaj za družino in za mlekarno. Pa krompir vnovčš tu in tam boljše, kakor če ga daješ svinjam. Žita pa itak čestokrat niti za dom ne pridelate.

Vseeno ti priporočam, gospodinja, da vzrediš pujske za nadaljnjo rejo sama doma, kajti doma vzrejeni pujski izvirajo gotovo le od one najboljše svinje, katero si sama odbrala, katero imaš že več let pri hiši in katera ti preizkušeno daje najboljši zarod.

Tudi imaš pri doma skotenih pujskih možnost, da mladim živalim položiš temelj za ves nadaljnji rejski uspeh in vso sposobnost izkoriščanja krme ter ješčnost, dočim pri prašičkih, nabavljenih na sejmu, res ne veš, kaj kupiš, čeprav so živali na zunaj lepe.

Danes je preizkušeno, kakor veš, da je najbolj gospodarsko pokladati svinjam le surovo, gosto in hladno krmo.

Na uspešno izrabo nekuhanе, mrzle in goste krme pa je mogoče pujske navaditi le v prvi mladosti, v prvih tednih. Kar se tedaj zamudi, se ne da nikdar več popraviti. Če nismo v prvih tednih navadili pujskov in njihovih prebavil na surovo krmo, je to pozneje skoraj nemogoče izvesti s polnim uspehom.

Zaradi tega, gospodinja, vzredite pujske po možnosti same (ali kupite te v skrajnem primeru na domu kake preizkušene prašičerejke, kjer si lahko na lastne oči prepričate, od kake svinje izvirajo pujski in kako so hranjeni) in deležne bodete obilnih rejskih uspehov ter vam bo poplačan trud tudi s posebnim veseljem, katerega nudi pogled na uspešno se ravijajoče, zdrave in zvedavo-živahne, vsak dan težje in obilnejše pujske!

Vernik — Kočuški

Kdo mora plačati za nezavarovanega kmetijskega delavca, ki se je ponesrečil

To vprašanje zanima tako kmetovalce, kakor tudi delavce. Gre za primere nestalnih oz. pomožnih kmetijskih delavcev (dninarjev in drugih, ki poleg svojega poklica še grejo pomagat na kmete), katerih kmet pri bolniški blagajni nima zavarovanih.

Stvar je sledeča:

Vsi na kmetiji zaposleni — vključno gospodarja in njegove družine — so proti neugodam pri kmečkem delu zavarovani. Tudi v primeru, da pri delu ponesrečeni kmetijski delavec ni bil prijavljen bolniški blagajni, ima pravico na zdravniško oskrbo in eventualno invalidnino, ki mu jo mora plačati neugodna zavarovalnica. Če je med ponesrečenim in gospodarjem obstajalo službeno razmerje, po katerem bi moral biti zavarovan pri bolniški blagajni, a ni bil zavarovan, po-

tem je kmetijska bolniška blagajna dolžna, da krije stroške zdravniške oskrbe, kakor to predvidevajo njeni pravilniki. Razumljivo bo bolniška blagajna v tem primeru od kmetovalca izterjala zamujene prispevke in ga v primeru namernega zanemarjanja prijave ponesrečenca pri bolniški blagajni še kaznovala. V slučaju, da zaposlitveno razmerje ni bilo vezano na prijavo bolniški blagajni (družinski člani, dninarji in ljudje, ki poleg svojega poklica še pomagajo na kmetih) prevzame stroške zdravniške oskrbe ponesrečenega neugodna zavarovalnica (Unfallversicherung), za katero mora od svoje kmetije plačevati sleherni kmetovalec prispevke. Ponesrečeni vsled tega, da ni bil prijavljen pri bolniški blagajni, ne utrpí nobene denarne škode za zdravniško oskrbo in tudi ne sme biti zapostavljen.

Naša mladina se zanima za napredno sadjarstvo

To je zgovorno pokazal pričetek prvih dveh osrednjih tečajev za izvežbanje in izšolanje kmečkih fantov v oskrbovalce sadnega drevja, ki jih je organizirala Pokrajinski odbor Slovenske kmečke zveze v mesecu decembru za Podjuno pri Vranku v Veselah, za Rož, Gure in Spodnjo Ziljo pa pri Kobanu v Deščicah.

Pri Vranku se je zbralo 18 mladih krepkih kmečkih fantov. Prišli so od vseh strani Podjune, iz oddaljenega Zvabeka in prometno še bolj oddaljene še rožanske Resnice. Niso se ustrašili deževno-sneženega vremena, tudi jih ni motila večurna hoja po stranskih poteh, kjer so se skoraj do kolen pogrezavali v odjužnem in z dežjem nasičenem snegu. Veselo, kakor da bi prišli skupaj davni znanci so si segali v roke in nasmejano, a vendar resno in pazljivo sledili predavanjem in pouku.

Tudi v Deščicah je bilo enako. Prišli so iz oddaljenega Št. Janža in sicer peš, ker je avtobus na progi Borovlje — Rožek ta dan odpovedal. Prišli so iz Kotmare vesi, Škofič, Marije na Zilji in iz Žuželč v Ziljski dolini. Dobro pa je bila zastopana tudi bližnja okolica Deščic. 22 mladih Rožanov, Gorjancev in Ziljanov, ki jih drugače bolj poznamo po svoji razigranosti in veselosti, kot pa po zanimanju za kmečka gospodarska vprašanja, je pokazalo, da hočejo biti ravno tako dobri gospodarji kot pa so vedri in živahni.

Povsod so veselo pozdravili svojega učitelja, priznanega veččaka na področju sadjarstva in drevesničarja ing. Marka Polcerja in tajnika PO SKZ Blaža Singerja ter budno sledili njunim predavanjem. Tov. inž. Polcer je predaval in poučeval strokovno problematiko našega sadjarstva, tov. Singer pa je obrazložil gospodarski pomen in problematiko našega sadjarjenja, cilje, ki jih PO SKZ pri tem zasleduje ter načrt, po katerem moremo te za gospodarsko okrepitev našega kmetijstva prepotrebne cilje čim prej doseči.

Tečaja sta bila pravi šoli. Dčim so tečajniki v dopoldanskih urah v prvih treh dneh imeli predavanja o priporočljivih sadnih sortah, o izbiri lege in zemlje pri ureditvi sadovnjakov, o pravilnem sajenju in gnojenju sadnemu drevju ter o obrezovanju in vzgoji krone, so v popoldanskih urah praktično sadili, čistili in snažili sadno drevje ter mu gnojili z zakopavanjem hlevskega gnoja v drevesni kolobar. PO SKZ pa jih je založil s priročnim strokovnim gradivom k delu, ki so ga opravljali. Tečaja so zaključili s sklepom, da se bodo v januarju ponovno zbrali, da predelajo tudi pomlajevanje in škropljenje sadnega drevja ter izvršijo priprave za precepljanje, ob enem pa se priučijo spoznati sadne bolezni in škodljivce ter preparate za njihovo uničenje. Drugemu delu tečaja bo pridruženo že praktično predavanje o vzgoji in gospodarskem izkoriščanju kmečkega gozda. Tečaja pa bosta zaključena na spomlad s poukom o cepljenju in precepljanju ter o obiranju in pakiranju sadja.

Ob teh tečajih pa se kaže tudi veliko razumevanje za medsebojno pomoč in povezanost našega kmečkega ljudstva v Slovenski kmečki zvezi. Kakor v Veselah, tako tudi v Deščicah in okolici so naši kmetje veselo pozdravili naš gospodarski naraščaj ter mu za čas tečaja gostoljubno nudili prenočišča in prehrano. To je vsega priznanja vredno; posebej pa je treba pohvaliti požrtvovalnost Vrankove in Kobanove gospodinje, ki sta za vse tečajnike kuhale kosilo.

Že začetek je pokazal, da ti tečaji ne bodo samo — kakor je dejal tov. Singer — vzgojili novih pionirjev za napredek našega sadjarstva, temveč, da bodo mimo tega med slovenskim kmečkim ljudstvom globoko vko-

Izdajatelj, lastnik in založnik lista: Dr. Franc Petek, Velikovec. Uredništvo in uprava: Celovec, Gasometergasse 10. Telefon 1624/4. Za vsebino odgovarja: Rado Janežič. Tiska: Kärntner Druck- und Verlagsgesellschaft m. b. H. Klagenfurt — Dopisi naj se pošiljajo na naslov: Klagenfurt, 2. Postschließfach 17.